وەزارەتی رۆشنبیری
زنجیرەی کتێبی گیرفان
ژمارە (5)

مـەملەکەتی کەلاوەکان

نووسینی
شێرزاد هەینی

هەولێر - 2005

خاوەنی ئیمتیاز:
وەزیری رۆشنبیری: سامی شۆڕش
سەرنووسەر
محەمەد باوەکر
سکرتێری نووسین
بورهان ئیبراهیم یەعقوب

ناوی کتێب: مەملەکەتی کەلاوەکان
زنجیرەی (5):
نووسەر: شێرزاد قادر هەینی
پیتچنین: نووسەر
هونەرکاری نەخشەسازی: سەید ئارام
هونەرکاری بەرگی دەرەوە: هاوکار کۆیی
تیراژ: 500 دانە
چاپخانەی روشنبیری هەولێر
ژمارەی سپاردن 267 _ 2005
هەولێر: 2005

مــەملەکەتی کەلاوەکان

نوسین و سازکردنی: شێرزاد هەیـنی
sherzad55@hotmail.com

هەولێر 1990

ئەم نوسینە،
ریپۆرتاژە،
نەخشانە،
نامانە ..!
وتارێکی درێژە لەسەر بیناسازی کوردەاری،
فەرهەنگێکە بۆ ناساندنی ناوەکانی بیناسازی،
ناسینەوەی پاشماوەی کەلاوەکانە..!
تۆمارێک بوو لە ترسی سوتماک.

بەر لە راپەرین نوسراو پاکنوسکرا، چاوەرێی چاپم دەکرد، برادەرێک لە سوید هاتبۆوە لەگەڵ خۆی بردی بۆ ئەوەی بۆم چاپ بکات. پاش ماوەیەکی درێژ رەشنووسەکەم لەگەڵ نامەیەک بۆم هاتەوە، لە نامەکەیدا نوسرابوو، چاپکردنی کتێبی کوردی لە کوردستان ئاسانترو هەرزانترە، راستی دەکرد. منیش دامە گۆڤاری کاروانی خولی راپەرین، لە ژمارە12ی ساڵی 1994، لەژێر ناوی (من و تۆ و شوێن) بڵاوکرایەوە، بەڵام بە چاپێکی نارێک و هەڵە زۆر لەچاو بڵاوکراوە کوردییەکانی ئێمرۆی کوردستان. کە هاتمە سویدو بارگەیماڵەکەشم هات، داوام کرد دانەیەکم لە گۆڤارەکە بۆ بێنن، دووبارە نوسینەکە گەرایەوە سوید وا لێرەدا جارێکی تر لەبەهاری ساڵی 2002دا نوسیمەوە.

ئەم نوسین و پاشکۆیە بۆچی ...؟؟

ئەم وشەو دەستەواژەو زاراوانەو جۆری بەکارهێنانیان لە بیناسازی کوردەوارییدا، هێماو شرۆڤەکردن و قۆناخەکانی هەراشکردنی خانووبەرەو زانیاری و ناوە نوێیەکانە بۆ بابەتی دروستکردن و تەلاری خۆمانە. بەزۆری و بەبلاوی لە خەڵکی ناوچە جۆراوجۆرەکانی کوردستانم وەرگرتووە. هەر زەلامێک، هەر ژنێک هەندێ ..!! هەر دیوەخانێک کەمێکی تر، لەسەر هەر کەلاوەیەک یادێک، لەناو پاشماوەکانا، لەناو وێنەکانا تیشکێک، بۆیە نەمتوانی و حەزیشم نەکرد ناوچە ناوچە، یان پارچە پارچەی کوردستان جیایان بکەمەوە. هەندێ لە زاراوەکانیشم خوێندیتەوە، یان لە فەرهەنگە کوردییەکان گەلالەم کردوون. ئەوەش هەموویان دەبنە بناغەی دانانی فەرهەنگ و کۆی زاراوەکانی بیناسازی و شوێنی کوردەواری، بۆیەش بەم شێوەیەم نوسیوە، دیارە سۆزو نەمان و .رووخاندنی ئاوەدانیەکان و ئەو سەردەمە ئەوەی دەوێت

هێڤدارم تەواو بن و چاوەروانی یارمەتی دەبم، واش تێدەگەم کارێکی چاکم کردووە، چونکە ئەو سەرمایە کەلتووریەی دروستکردن و ئەوینی قوول لەگەڵ شوێندا وا بەرەو .لاوازی و فەوتان دەچێت، تاوانیش ناگەرێتەوە بۆ مرۆڤی کوردەواری

ئەوەش دەڵێم نابێ بێ هیوابین، بە پێچەوانە بوار ماوەو رۆژێکی تریش دێ ئەم شوینانەی ئێمە دەژینەوە.! ئەگەر وەک خۆشیان نەبێت رەنگە کۆنی و دێرینی هەر پێوە دەمینێت. ئەو شوێنەی ئێستا من و خەڵکی تر دەستیان ناگاتێ، رۆژێ دێ سۆزو .کەلتوورو ئەڤینی و نەخشەکانی زیندوو دەبێتەوە

هەولێر، 3 / 2 /1991

.. وتەیەکی کورت

ئەم نەخشانەم، منی عەودالٚ و تۆی زەریە...! ئەو شویَنە بەهەشتەمان، بە پەیڤی نازداری کوردی بەیەکەوە بەستۆتەوە. من وەک گەریدەیەک، شەیدایەکی دروستکراوی کوردەواری، خەمخۆریکی ماندوو، بۆ زانین و دیتنی هەموو سوچیَکی کوردستان. تۆش نازدارو جوانی و زەوق و شیعرو فەرهەنگ و هەموو مەبەستیَکی گەورەی منی. لە خەیالما جودانابیتەوە.

شویَن، فراوانە. بۆیە چاوی کامیرام تۆی، پەیکەرو لوتکەی پیَ نیشان نادریت، هەمووشم پیَ ناکیَلدریَت. بۆیە زۆر سوچ و گۆرەپانی پان و بەرینی بالآخانەی چەند

توبخ" و بە هەیوانم بە هەتیویی مانەوە، دەستی گەرمی منی بەسەردا رانەگەیشتن. چونکە، شوێنی ئێمە زۆرن .. جۆلانە، مزگەوت، کەنیسە، حوجرە، پردۆکە، ئاغابان، کۆشک، سەرا، قەیسەری، خان، قەلآت، قونگر، سپێر، سەنگەر، قەبرستان، کێلی بەرز، ناشتنگەی شاخان، بارەگا، دیوەخان، کەوانەی بەرزی بازار، کۆلآنی تەسکی باژێر، مێوانخانەی شار، کاروانسەرا، هۆدەی بوک و زاوای رازاوەو بە بۆنەبخۆر، ئەشکەوتی قەد تەلآن، زیندانی ژێرزەمینی تاریک، ژووری پاشایان، بنکەی میران، کانی ژنان، هەورەبان، زنج و کۆریت و لیس و مارەرێ و هەوارزە رێ، ئاشی ئاوی، سەر سەکۆو پاردەو پەرژین و چەپەرو هەتان، قەلآی دمدم و هەولێرو خۆشاب و شێروانە، منارەی ئامێدی و ژەنگارو چۆلی، هەوارو ئیستگەو هاوینەهەوار، کونە تەیارەو سەنگەرو جبەخانە، خانقاو مەیخانە، شارۆچکەو ئاوەدانی .. هەموویان کوردستانە .. من لەگەڵ تۆ، لەم شوینەدا هەست بە بون و هەناسەی خۆمان و ژیان و پیرۆزی خۆشەویستی دەکەین.

!!.. مەملەکەتی کەلاوەکان

لەو سەردەمەی تەختەی سینەت، تەختەی پاشایەتی دڵم بوو، پەنجەکانم بەردی شەترەنجی سەر ئەو سینە پەمۆو پەنیرەت بوو. لەو گاڤەی چاوەکانت قولاب بوون، لە " پەرژین "ی بیلبیلەی چاوم گیردەبون، دەمرۆانیە مەمکی بەرزو سپیت و بە بێترس ..!! بە ئاسانی بۆ سەر دوندی تەمی سووری هەڵدەگەرام. ئەو دەمە باڵات " قەلآ " یەک بوو، منی رێبواری بێ رێ و بێ " سابات " و " بەهاربەند "، بە دیواری گرنی گرنی و بە" کولانکە " و " قونگرەی زەیتی " و " کونە تیر " و " کونە تۆپ " هەڵدەگەرام، بۆ هاتنی من پێناوت دانابوو، تەتەرت لە "پەنا " و" پەسیو" ان، نامەو بەڵێنی تۆیان بەدزی دەدامێ.

بە " رێگا " کانا، لەسەر" بەردەباز" ا، لەسەر پشتی ماندووی " پردۆکە " کانا، هاتم، گەیشتم، تا لە" کانی " ساردو خاوین و بێ زێرو، خۆم تێرو رەباس ئاو بکەم. لەسەر " بەردەنوێژی " روومەتی ئاخت، نوێژێ دابەستم ...!! رۆژانی سەرفرازییم بوون. بەراستی پاشای مەملەکەتێ بوم. سەرمەستی چاوی کازێوەی دەم کەل و سینەو دەم قەندی ئاسۆی تەختی پشتی تفەنگی دەشت، کەمەر بە ژەنگیانەی دۆلەکانی بەهار، گوڵ

و مێخەکی کەنار رووبارو جۆگە، رووباری پرچی مانگە شەوی گوندی نوستوو، هەناسەی خەندەی کانی بێگەردت، لافاوی گلاوێژی بەرهەم و داهاتی خۆشی بوم.
ئازیزەکەم، تۆ میللەت و منیش پاشا. پاشایەتی ئاوا خۆش و تەمەن دریژە..!!
کودەتای لەسەرناکریت،" کۆشک " و" سەرا " ی بەسەردا خاپوورناکریت .! دووکەڵی سوتانی رۆژەرێیەک ناروات و بەری ئاسمانی شین و ساف ناگرێت. کرێکاران مان ناگرن، دەرگای " کارخانە " کان گاڵ نادەن، لێم ناچنە " سەربان " ان، خوێندکاران ناچنە ناو " گۆرەپانی شار " و نارژێنە " کوچە " و " کۆلانانەکان "، شاعیران لەسەر سەکۆی شیعرا جنێوبارانم ناکەن..!! دەزانم ئەوانە لە مەملەکەتی ژووانی من روونادات، چونکە تۆ سەرچاوەی دەستەڵاتی منی. بۆم شەیدای، منیش لە گەرمەی ریێ کاروانا هاوشان و رێبوارو بۆ تۆ گاوانم، تا خۆر لە " گوند " ی ئاوادەبێت، رووم نییە بێمەوە تەماشای" بەردەگا "و " بن دیواران" بکەم. چاوم تیر ئاسا، لە دەرزی سینەت رامینێت. نەدەوێرام لەسەر" سەکۆ "ت، لە" بن سابات " ی فێنک و بەرزی "روو لە ئاکرێت " دانیشم، تەماشای " خەرمان " و" ئاقار "و تاکەدارو بێری و رانەمەرو" بەردەبێری " و ئاسمانی لوست بکەم...!! گاوانیش بم، هەر پاشامەو، هەر سەرۆکی شارەوانی هەڵبژێرِدراوی یەکەم شارەوانی و ئەنجومەنی گوندی تۆمە. دەستەلاتم هەیە، بڵێم با باخچەی پرچت، قەدی درێژ بێت، کەمەری قەدی داری بەرماڵ و داری پیرۆزی" گۆرستان" ی گوندت چەند پان و شایستە بێت.
بە دەستەڵاتم، شەوانی ئەنگوستەچاوو زریان، بتکەمە پاسەوان و زێرەڤانی " قەمتەرە " و دەرگاکام. دەتوانم بتکەمە نەخش و " کۆترە " و " دار پالەوان " و " هەورەبان " و " گۆلتە " م .
*****

تۆ" شار" ی گەورەی دێرینی منی، گەرجاران لە چواردەورەت، " شوورەی دیاربکر" ی ئەستەم و توندو بە" قونگرە" ی بەردی رەش هەبون. بێگانە نەدەوێرا توخنی بازنەی لێوو جوانی رێزی ئەلماسی ددانەکانت بکەوێت. من ئێستا شوورەی ئەم قەڵایەت بەرزترو پانتر دەکەم. دیواری " قونگرەی رەواندز " ی تۆ، توندو پتەوتر دەکەم. چۆن پاشای گەورە، قونگرەی بۆ شەمام دروستکرد، منیش لەبەر ئازایەتیت، لەبەر قوربانیت بۆ جۆشی خۆشەویستیمان، لەبەر چاوی بەدی نەیاران چەند قونگرەت بۆ بەرزدەکەمەوە. سەنحاریب، لە ئاوی بەستۆرەی بن خانزاد، ئاوی بۆت بەرزکردەوە، لە چۆمی قلیاسان و لە رووباری گادەران، لەبەستی رۆخانەو باسەرەو لە خابووریش، کانیت بۆ هەڵدەقوڵێنم. بیابانت بۆ دەکەمەوە" میرگ " و " گوڵ " و " ئەستێر" و شینایی. چونکە تۆ" پایتەخت " و " بازار " و " قەیسەری" و " کاروانسەرا" و "

ئاشی ئاوی" و " جبەخانە "و " کارگەی وەستا رەجەب " و " قەلەندەرخانەی پیرەمێرد " و " چاپخانەی مام حوزنی " و " کەشتی نوحی نەجمەدین مەلا" ی منی، تۆ ولاتی منی ....!!!
*****

کابان و سیبەری فێنک و ماڵە خاوێنەکەی شادومانی منی ..!! چاوی تۆ سیحراوی و رەنگینە، رەنگی شووشەی خانوی " جەمیلە فەندی " تێدا دەبریسکێتەوە. بەژنی بەرزی " باهۆ " ت لە "سیوسیوە " ی ناخمدا چەقیوە. " هۆدە " ی بێ پەنجەرەو بێ " کلاورۆژنە " ی دڵی ناو تۆری چری دەمارەکانی منی. تۆ دەکەمە چراخان و رووناکی تیشکی زێرینی مێوانم. ئەوەش داوەت و شەوچەرەو دەستلەملانێ خۆشتر دەکات.
" ژوورەکە رووناک بێت، " نەخش " و" تاق " و" تاخچە
و " ساپیتە" و دەسکە رەیحان و چەپکە گوڵەبەروون و" هێلانە "ی پیرۆزی پەرەسێلکەی تیدا ناسک و جوان دەرکەوێت.
*****

تا قەڵای" خۆشاب " ی ناو لوتکەی هەوری دڵتم گرت..!! تا قەڵای " کوردان " ی ئاوارەو تەنیای تۆم خستە ژێر دەستی خۆم، تا بەسەر قەڵای " شێروانە " ی خۆراگری بەژنت کەوتم، لەبەر گەرمی گەرمیانی تۆ، چەندین، تەتەرو رێبوارو پێناوو پێشمەرگەی هەنگاوم لە "جۆگە "و" جۆبار "و " هەرتەل " و" بەست" ی وشک و برینگم پەرینەوە. چەندین چەپکە گوڵ و مێخەکبەندو بەیبونم لە" چەپەر " و پەرژین و" هەتان ." و" سابات " و" کەپر " و بەهاربەند و" زنج " ی ئاقاری بواری هاتوچوو بەردەرگاتم دا قەڵاتت دیواری دوو رێزبون، لە" بەردی رەق"، " بەردە تراویلکە"، ئاسن ، مس دروستکراوبوو. رووی دەرەوەی لووس، شووشەیی ، بێ پایەو دەستگیربوون. بەرۆژ حەدم نەبوو، توخنی بن سێبەریشی بکەوم. شەوان بە قازمەو بێل و نووکە خەنجەرو دیواربڕ، خەریکی کونکردنی بوم. ماندووت دەکردم. ئای کە قەڵایەکی سەخت بوی.!!! بەلام منیش دڵ و حەزی سوتاوم" قاڵدرمە "و" پەیژە" ی بەرزبوو. کرێکارێکی ناوشان پان و خاوەن ئەزموون و دزێکی دیواربڕی نەقۆڵابوم. لە حەسحەس و سەگی هارت نەدەگەرامەوە. لەشیرنە خەوی بن ساباتی فێنکی "حەوشە" تان، ماچم لە شانەی هەنگوینی روومەتت دەکرد، لەسەر دەستان و بەنەرمی لەسەر سەکۆیەکەتان دادەبەزیم.
*****

نازدارەکەم، دڵت، بۆ من " ئاغابان " ی بەررۆژو " هەیوان " ی گەورەو ساپیتە بەرزت، بە فەرشی هەرکیان و دووگردی دووبەری نەخش رەنگین داپۆشرابوو، لە تابلۆیەکی بن" ساپیتە "ی کەنیسە ئیتالیەکانی دەکرد. هەر" خشت" ێکی،" کاریتە" کانی، " شەقرە "و " کفر "و رووە مارنجکراوە لوس و بێ گرێیەکان و بریقەداری، لە هەموو قۆناخەکانیدا، ئارەقەی منی کرێکاری ماندووی پێوەیە. دەڵاقەکانت، نهێنی نامەو دیارەکانی

دەشاردەوە.

بەلاَم داخەکەم جارناجاریَ دەرگاکەت گالْ دەدراو نەدەکرایەوە، بە ٬ شمشیَرە ٬ و ٬ کلیل ٬ و ٬ هەزارمیَرد ٬ و ٬ چل میَرد ٬ و ٬ دارپالەوانە ٬ نەفسبرِ دەکرا. دەمزانی ئەو دەمانە خۆت لە دزانی دلْ و چاو حەشاردابوو. خۆت لە ئاژەلی برسی و ئەجندەی چاوحیز، لە پیرەژنی ئۆینباز، دەشاردەوە. بەلاَم نازانم چۆن بۆنی منت دەکردو دەرگای شیشدراوت، بۆم، دەکەوتە سەرپشت. دەخشیمە بنەبانی و پشتم بە دیواری ٬ وشکەکەلەک ٬ ی هەورامی بەردینیت دەخشاندو دەهاتمە تەنیشتت.
هەموو شویَنیَک رووناکی و ئاسۆی دوورو نزیکی هەیە، رووناکی لە خال و شویَنیَک بۆ شویَنی تر جیاوازە. من کە دەهاتم گۆشە تاریکەکەم دەویست، لە چاوی رووناکی و دیتن دووردەکەوتمەوە. زوو منت نەدەناسییەوە، بە هەموو هیَزتەوە بە دیوارت دادەدام. خۆم بە کاریتەی ساپیتەی ٬ هەنوان ٬ تان هەلْدەواسی، دەکەوتمە سەر ئەو ئەرزە رەقەی بەردەمت. لە سوچیَکی هۆدەکەت، دەپەستام و دەتویست هەرچی ٬ لەڤەند ٬ و ٬ کفر ٬ و ٬ ئاژن ٬ ی بنمیچی ژوورەکە، لە چاوانم رابکەیت. دەتویست ژووری تاریکی ٬ خۆکە ٬ و ٬ زنج ٬ و ٬ هۆر ٬ و ٬ کادین ٬ و عەمبارم بۆ بکەیتە ٬ تابوتە بەرد ٬ و ٬ بەردی کیل ٬ و گۆرِم بۆ هەلْبهیَنیت .. بەلاَم، کە دەمامکم کردەوە، کە تیشکی چرای چاوانت بەرچاوتی رەوشن کردەوەو منت ناسیەوە، رووە زەردە ترساوەکەت گەشایەوەو کونجە تاریکەکەت دەبووە چراخان.
*****

لە بادینانا، لەکوچەکانی مهابادا، لە قەیسەری بە نەخشی کۆیە، لە خورەی ئاوی زۆری وەرتیَ، لە هەموو گۆشەیەکی ئەم شویَنانەدا، تۆ دیاری، لە کلاَورۆژنەی هەموو ژووریَکدا تیشکی خۆری لیَ دیَتە ژووریَ.
نازدارەکەم، کە تۆم بۆ دیَتە پەردە، دەبیَ ولاتیَک، شاریَک، ئاوەدانیەکت بۆ دروست بکەم. هەموو وەستایەتی قەلاکانی پاشای گەورە، خوَشاب، شوورەی دیاربکر، کۆشکەکانی هەلۆخانی ئەردەلان و سنە، دیَری ناو شاخی سەختی دیر مار مەتی. پردی بەردی زەلامی دەلالی زاخۆ، نەخشکاری منارەی چۆلیت، بۆ کۆدەکەمەوە. پیَیان دەلْیَم: نابیَ ئەمجارە ئەم شوورەیە، ئەم شارە، بە تەوژمی زریان و رەشەبای لافاو بروخیَت. سوپاکانی گەورەی گیَتی خەریکی بن، نەتوانن بناغەی هەلْتەکیَنن، دەرگای لە دیوار دەربهیَنن، کاریتەی بشکیَنن، ئەستونی برمیَنن، بە چەکمەی داگیرکەران سەربانی کون نەکریَت، بناغەکانیان بە رەژووو خۆلەمیش و قسلْ و٬ ئاهەک ٬ بیَت. دیواری بە بەردی تاشراوی گەلالەو پیَنجوین و دەربندیخان بیَ. جوانتر لە بەردی رەشی سیحراویی ئیتالیەکان، دروست دەکەم. لە دەروازەکانیدا شیعری حاجی قادری کۆیی و ئەحمەدی

خانی و مەولەوییم بۆ بنوسنەوە. با نەخشی چوارگۆشەو بازنەیی و وردی تیَدا بیَت.
جوانیەکانی لە جوانی ولات بەوەشیَتەوە، هەر سوچیَکی قونگرەی خری بەرزو
بەکولاَنکەو کونە تیرو سەنگەر بیَت. هەورەبانی بەکون و بەکولاَنکەو قەمتەرەی بەرزو
دەرگای بزمارریَژم دەویَت. خانووە دوو نهۆمەکانی بە " بەردی کارگەیی" و داری بە
داری" داردیَمەک " دروست دەکەم. " سواندە " یان یەک ریَزو راست بن. گۆڵ و
ئەستیَری ئاوی گەورەو سەرپۆشی هەبیَت. داری چنارو ئەسپیندارو ئاژن و گویَزو
هەرمی و سیَوم دەویَت. رەزی دیَمیشی پەل باویَت. گۆرەپانی بە چیمەن و میَرگی
پان و بەرین. بۆ نەخۆشخانە شویَن دادەنیَم. بۆ خویَندن خویَندنگا. بۆ مەلە
مەلەوانگە. بۆ پەلەوەرو گیانداران باخچەی ئاژەل. بۆ کەشکۆل و دەستنوس و کەلتوور،
گەلەری. شارەکە بە تابلۆیانی هونەرمەندان محمد عارف و ئیسماعیل خەیات و نامیق
عەلی قادر، دەرازیَنمەوە. لە شویَنە دیارەکان پەیکەر، بۆ خانی و مام گییوو حەسەن
زیرەک و عەلی مەردان دروست دەکەم. بۆ کۆرو کۆبونەوەو سیمینار هۆلی گەورە. بۆ
ئاهەنگی نەورۆز جیَگای مەشخەلی ئاگرکردنەوە دادەمەزریَنم. شارەکە، شاریَک بیَت
پاک و خاویَن و شای شاران بیَت. هەوای بیَگەرد، ئاوی پاک، سیَبەرو خۆری
.یەکسان، دیمەن و دارشتن و نەخشەی خۆی لە شارە ئەلیکترۆنیەکانی یابان بدات

*****

خاتونەکەم کە تۆم لیَ زەفت دەکەن، شەوان ماڵی باوکت، بە تفەنگە
تەیارەشکیَنەکەم، گوللەباران دەکەم. خۆم دەمامک دەدەم، وەک حەسحەس، بەدزی
نیشانە لە قەمتەری دەرگاتان دەگرم. لە پەنجەرەو کولاَنکەکەی هەورەبانتان، دیواری
سواختان کونکون دەکەم. بەلاَم، داخی گرانم لە گوللەبارانی ماڵەکەتان دەترسم، دڵم
نایَت لەبەر ئەو نوسینانەی لەبن پەنجەرە بە تیَلەکانا، شویَنەواری هەندیَ نوسینی
قەدەغەی وەک " بژی گەل، مافمان دەویَت، نەورۆز چەژنی کوردانە" هەر ماوە. دەستم
شل دەبیت، غیرەت ناکەم ئەنگوست لە چاوانم راناکەم. کچیَ هۆ ئەو نەشمیلەی دەخیلی
ئەو سمیَلە زۆرو درەم دەبویت، کە ماچم دەکردی کەڵ کەڵ راتدەکیَشا، بە سینگی
خۆتت وەدەنام، لە خۆشیا چاوەکانت دەبوونە رووباریَکی شیَت و لافاویَکی بیَ ئامانی
.کاریتەبەرو لانک و بوخچەهیَنەرت بەرپادەکرد
کە دەگریای هیچ بەربەست و چەپەرو قسەو گفت و سویَندەکانم، رووباری چاوانتی
رانەدەگرت. دەشتی پەمبەی روومەتی ناسکتی دەگرتەوە، دەبووە کۆلکەزیرینەی پاش
باران و هەموو گردو بەرزاییەکانی دەبریقاندەوە. وەک ئاویَنەی شوانان، لەو دەشتە کاکی
بە کاکیە دەبریسکایەوە. بە ناولەپم جۆگەی فرمیسکەکانتم، لە روومەتت سواخ دەدا،
بوارم نەدەدا کاریتەی بسکت زەرد بکات. سینگی سپیت دلۆپە زەردی بکات..!! من
پایزان چاوەرییَ دارەری و خۆڵەبانی ژوان دەبوم. بە بەردەوامی بە بیَل و خاکەناس و

قازمەو بیوری خۆمەوە لە ترسی کێخواو ئاغای تۆ ئامادەدەبوم. خۆم دەربەدەرو شاربەدەر
.نەدەکرد. بە جاگرتەیی و هاوسەریتان قاییل بوم
من هەر بەژنی تۆم بە ئەهرامەکانی میسر دەشوبهاند، هەموو زاناکانی بیرو
تێروانینی چاوو هەستم، بۆ خوێندنەوەی نهێنی کەڤرە زەلامەکانی ئەهرامەکانی بەژنتم
تەرخان دەکرد. لە جوانکاری رووت و دەمارە ئەندازیارییەکانی سەرم دەرنەدەچوو. تۆ
جوانی و منیش شەیدای ئەهرامی بەژنی تۆمە، ئارەزوومە وێنەی یادگاری لە تەک
.بگرم. بەژنت " بورجی بەلەکا " و قیبلەگاهی " لالش " ی منی
من لەمێژە ئاشنای دیرۆک و کۆنم. وەرە با بچینەوە گوندی " چەرمۆک " ی بنار
چمچمال .. ئازیزەکەم، با پێکەوە بچینەوە، ئەم گوندە دێرینەمان. لەوێ گوێمان لە
ئاژانسی جیهانی و قسەو قسەلۆکی خەڵکی نابێت. شۆستەو شەقام تەماشامان ناکات..!
داری چناری باخچەی " گلکەند " و " سەرچنار " حەسودی بە بەژن و باڵات دەبەن...!!
ئینجا خەڵکی شوێنەوارناس خۆیان و کامیراو فلچە ناسکەکان، چەند کرێکاری پسپۆرو
نوینەری ناوچەکە مێوانمان دەبن، لە مێژووی شارستانیەتی مرۆڤایەتی هەموو جیهان، لە
.ناو ئەم شوێنەدا دەدۆزنەوە. هەواڵەکە دەگەێنە هەموو سوچێکی ئەم جیهانە بەرینە
*****

ئازیزەکەم، گوندەکەمان، هەر سی چل ماڵێکە. خانوەکانی، لە خشتی کالەو کولانکەی
کەمە. دروستکراوی بۆ بەرهەمی کشتوکالی و ئاژەلداری تێدایە. قەسری چەند نهۆمی
پاشاو بەگزادەی لێ نیە. مرۆ سادەو بی فێلن. خۆفرۆش نین. چاویان لە زەوی و زاری
یەکتر نابڕن.!! چە زۆرە زەوی بە پیت و ئاو زۆرە. ئەوەی هێزی هەبێ، با بچێ تۆ
بکات، حەیوانە کێوی راو بکات. بە بەردی تیژو هەوجاری سادەو ئاگرکردنەوە دەژین.
کەنگرو ترشۆکەو رێواس و بەروو دەخۆین. ئەو خواردنانەش لە گەدەو لەشمان
دەکەویت، وەک فیل دەرسکێن، نەخۆش ناکەوین. ورگمان گەورە نابیت، توشی نەخۆشی
دڵ و زەغت و شەکر نابین..!! ناوی نەخۆشی بەدی ئایدز نایێتە گوێمان.! چاوتیژو بازو
ئەستورو بەغار دەبین. یەکو کەولە حەیوانە کێوی لە قەدمان دەئاڵێنین. لە جیهانێکی
تەنیا دەژین. مانگ مانگ، دەم لەناو دەم دەبین. ئاسۆکەش بێگەردو پاک و بێ دووکەڵ
.و بێ کاربۆنە. هێمن و دوور لە دەنگی ناخۆشی مێشکبەری مەکینەکانی شار دەژین
نازدارەکەم، جارجاریش شۆردەبینەوە بۆ ئەشکەوتی " هەزارمێرد" و "شانەدەر"، بێ
منەت کەڵوپەلی قورینی جاران لە بن خۆڵی زەمانە، دەردەهێنینەوە، دەچینە راوێ، کەوو
سمۆرەو بزنە کێوی و پلینگ و مریشک و مامز، راو دەکەین. ئەوانەی ماڵی دەبن،
بەخێویان دەکەین. ئەوانی تر، سەردەبڕین و گۆشتیان دەخۆین، زیادەکەی بۆ زستانی
ساردو درێژ دەکەینە قاورمە. دونیا تاریکە، هەوا سازگارە، بەیەکەوە، ئاوێتەی یەکتری

دەبینەوە. لەشەوانی مانگە شەودا تەماشای لوتکەی سپی شاخی بەرز دەکەین. خەوی خۆشی و تیَریمان لیَ دەکەویَت.
هەتان، بۆ ئاژەلەکانمان دروست دەکەین، گەنم و جۆو نیسک و نۆک دەچینین. " "
کوندەڵان " و " خەشیو" و " قوتان" و " عەمبار " و " هەرزالە " و " کادین " و "
کەندو " و " دەلاقە " و " چاڵ " و " بن ئەستیَرک " و " چاڵەبەفر " و " سارداو " و
سەبەتەو سەوەو قەرتاڵەو مەشکە، هەموو شتیَ پڕ زەخیرە دەکەین. پاشایانە دەژین. هەر بۆخۆمان دەبینە سەرۆک کۆمار، لیَپرسراوی بانقی مەرکزی، ئەفسەر، ماموستا، دکتۆر و.. ئەشکەوتەکانمان دەکەینە بالاخانە، دۆڵ و باخچەو میَرگمان بەراوە. لەم شارەدا پیَویستمان بە بیناسازو ئەندازیاران " ئەنیتو گاودی" ئەسپانی و" فولتیر کروبیس" ی ئەمریکایی و " لیکوربوزیە" ی سویسری نابیَ ..!! بۆ نەخشەدانان و نەخشەسازی باخچەی هەڵواسراوو مۆزەخانەو شاری ئاپوورەو هیَلی هاتوچوی سەفەرمان نابیَت.
من و تۆ بۆ خۆمان، تۆ بە کەلانگوچکی شۆرو سوخمەی تەنک و کراسی بە باخەڵ و فیستانی بادینی، کەمەرو پشدیَنی مهابادی دەخزیَینە ناو ڕەزو باخچەو بیستان، سیَبەری دارگویَزو ڕەشماڵی کویَستانی هەوای سازگارو کانی بیَگەرد، لەناو هەزارەها گوڵی ڕەنگین و بە بۆن و بەرام و گیای تەڕ، لەگەڵ ویزە ویزەی هەنگ و دەنگی قومری، بە چرو برینەوەو هەڵگرتنی جۆخین و ساوەر کوتانەوەو ژیانیَکی خۆش و خەونیَکی بەهەشتی مشت پەپولەی پەمبەو ناسک دەبەینە سەر.
لەوەتی کاریتەو شەقرەمان کردیتە ساپیتە، پەرەسیلکەی میَوان، هیَلانەی لەبن دروست دەکات، دانەویلەو رزقی خۆی لە حەوشە بەرینەکەو جۆخینە کراوەکەمان هەڵدەگریَتەوە، بە ڕەحەتی و بەبیَ ترس بیَچوەکانی گەورە دەکات، ئەگەر جارجاریش بکەونە خواریَ، ئیمە بەدەستی نازەوە بەزریان دەکەوینەوە. تا باڵ دەگرن نازیان دەکیَشین. ئیمەش لەمیَژە وتومانە:
. روون هەبیَ لە هیزە میَوان ئەزیزە

*****

ئەزیزەکەم، کە" هەنوان" مان تیَکچوو، " خانگە "کەمان هەرفی، کانیەکان کویَرکرانەوە، ساپیتەکانیان تەپاندە سەریەک، هیَلانەیان رووخاند، چۆکمان شکا، کویَرایمان داهات.
جاران چەند خۆش بوون کە تریَ ڕەشمیری، هەرمی شیَخانی، دۆشاومان زۆر دەبوو. بارگیَرو کەرمان باردەکرد، دەچوینە گەرمیان. گوندبەگوند دەگەراین، هەواربەهەوار، دەچوینە سەرجۆخینەکان. بەگەنم و بەجۆ، سەربەسەر، دەمانگۆرینەوە، ئەو خەڵکەمان بە شیرینی خەنی دەکرد. کۆشی منالانمان پردەکرد. میَوژی ڕەش و گویَزو قەزوانمان بۆ دەبردن. بوک و زاوامان بە میَوژی ڕەش و سوورو کاکلە گویَزو قەیسی تیَردەکرد.

خێ و خورمامان لە حوشترەوانەکان دەکری، ترێ و هەرمیمان دەگەیاندە هەموو گوندی‌کی ئەم دەڤەرانە.

نازدارەکەم، پێش ئەوەی سەرما، سامی ترسی خۆی بنوێنێت، قوری بەجەرگمان دەگرتەوە، تا جوان بخوسێت، شەرواڵی‌کم لەبەردەکرد، خۆم هەڵدەکرد، قورەکەم لێ‌کدەدا، چەندجار سەروبنم دەکرد. تۆش لەبەررا تێرتێر، لە جۆگەو ئاوی کاریزا ئاوت بۆ دەهێنام. بەیەکەوە دیوارمان مارنج دەکرد. سەربانمان سواخ دەدا. سەری لەودەو عەمبارمان دەگرت. ' تەندوور ' و ' ئاگردان ' و کەندووو ' ئاخور'مان نوێ دەکردەوە، کونەکانمان لە ترسی بای ساردو زریانا قەپات دەکرد.

پاش ماندووبون، پشومان دەدا، من جگەرەیەکم لە توتنی کەوەرتێ تێدەکرد. تۆش لەبەرامبەرمان، هێدی هێدی قوری وشکت لە پێ و لینگم دەکردەوە. کە قورەکە بە مووی قاچم وەدەنوسا، تۆ بەنازیش لێتدەکردەوە، هەر ئازارت دەدام. تۆش قوری کەواو کەلانگوچکەکانت دەوەراند. بەیەکەوە خشتمان دەبری، لە پشت خۆمانەوە، ئاورمان لە ریزی خشتە براوەکەمان دەدایەوە. کە دەستمان بەردەدا خشتبرەکەمان، جوان دەشوشت، بە دیواری و بە سواندەمان وەدەکرد. ئەو رۆژانە بە ئازارو ژان بوون، زوو خەومان لێدەکەوت.

*****

بە شانازییەوە دەڵێم، وەستایەکی کارمەندو دەست گەرم و بە ئەندازەم. دەتوانم خانووبەرەیەکت بۆ چێبکەم، بینەران وێنەی بگرن، بیکەنە چەژنانەو بۆ هەندەرانی رەوانەی بکەن..!! حیسابی گەرمی هاوین و ساردی زستانی تیدا دەکەم. خانووەکە خۆراگربێت، بەرگەی لێزمەی باران بگرێت. کەرەستەکانی، نەخش و نیگاری، ساپیتەی، خشتبەستی توند بکەم، خانووەکە، کەرەستەکانی خۆماڵی بێ..

من بوم، بۆ دەلال خان، پردی دەلالم بە بەردی زەبلاحی تاشراوی و گەورەو لوس و چوارگۆشەو لاکێشە بەرزراگرت. کەوانەکانم قیتراگرت. منم لەدێرەزەمانەوە خەمی ئەم بەروئەوبەر دەپەرێنمەوە. خۆشی سەرکەوتنەکانم گەیاندوە.! منم کاروانی بازرگانیم گەیاندووە. منم کەژاوەی بووکی سوورو رەنگینم گەیاندوتە زاوای مرادخانی و هەوری و چەفتەبەسەرو لەوەندی سپی و کراشی هەورامی لەوبەر. منم بەم پردە قایمە سوپای چەک و پۆشتەو نیزامیم دەنارده هاواری ئەوبەر. منم توانیم، لەو ئاوە شێتە فێرە لافاوە، موعجیزەی قوربانی دەلال خان بەفیرۆ نەچێت، لەدوا رۆژا سوپاسم ئاراستە بکات، ویژدانم ئیسراحەت بکات.!

بە باری کەری کورەچیەکان، بە زەنگوڵی ئاوازەوە، کەرپوچیان بۆ دەکێشامەوە، لەوێش لەسەر پیرەقەلاتی هەولێر، خانووی چاک و جوان و چەندنهۆم و چەندژوورو بە ژێرزەمینم دروستکرد. بناغەی لە مەترێک زۆرترم پان دەکرد. ریزی ناوەوەی، ریزە

بەرینەکەم بە کەرپووچی زەنگوڵ، مشت دەکرد. داردیَمەک و کاریتەم بە دریژی گەری دیوار ریز دەرکرد. بەوەش دیوارەکەم ترسی رووچونی نەدەما، قەڵەشی نەدەبرد. بە کاریتەی وەرتیَ و هەورەمان و نازەنین و سماقوڵی دارەریَم دەکرد. هەر پەنجەرەیکی تابلۆیەکی بەهاداربوو. میناو شوشەی رەنگاورەنگم تیَدەخست. ئاویَنەی، بە چوارچیوەی نەخشینم لە هەیوانا هەڵدەواسی. نافورەم بۆ هەوا گۆرین و راگرتنی ساردی و گەرمی لە ناوەندی حەوشە تەبەق ریَژەکە دروست دەکرد. ساپیتەکەم، بە بۆیە، دەکردە تابلۆیەکی گرانبەهاو دیمەنی گوڵ و لاولاو و نەخشی هونەریم تیَدا دەنەخشاند.

دار کۆترەی هەیوانم گرنی گرنی، وەک تاجی

شاهان، بە نەخشی نایاب هەڵدەکۆڵی. بە خۆڵی سووری تایبەت و کای گەنمی دەشتی هەولیَرو سندی، بە زبڵی " گوفەکی" گوندان، بە دەست و بازووی کریَکارە " هەزارەبرەکان " کەرپووچی سپی و سوورم هیَنایە هەولیَر. منارەی موزەفەرییە " چۆڵی "م بەرز راگرت. نوسین و نەخش و نیگاری جوانم لە قەدی ئەنجامدا. بۆیە شویَنەوارناس و زانای ئەلمانی " ئەرنست هەرتسفلد" ی چەندین ویَنەی هونەری و ئەندازیاری تیَدا دۆزییەوە. لە نەخشەکانا، تیپی ئینگلیزی، هیمای تەریب و لاکیَش و یەکسانی و ووردەکاری هەبوون.

نازدارەکەم .. با لەناو ئەو منارەیەدا، وەک منالاَن چاوشارکیَ بکەین، لە دەوری منارەکەدا بسوریَینەوە. من لە دەرگایەکیان خۆم دەکەمە ژووریَ، تۆش لە دەرگاکەی ترا. بە قالْدرمە تەسک و بە پیَچەکەی سەردەکەوین. ماندوو دەبین. تاریکی ئیَمەی لوولەداو دەترسایان، تا دوا پلەو پایەی ئەو " سپیترک "ە، یەکترمان بەدی نەدەکرد. لەیەکتری بزر دەبووین. لە سەرەوە، لە یەکتری ئاشکرا دەبوین. تۆ بە دیتنی من و منیش بە دیتنی، تۆ رادەچلکایان. لەم بەرزاییەدا، خۆت دەهاویشتە باوەشم، بای بەهیَزو فیَنک، پرچی تۆی دەکردەوە، کە پەخش دەبوو، لە ملم دەئالاَو لەگەڵ جەمەدانییەکەم تیَکەڵدەبوو..!! لەسەرەوەی منارەکەوە، تەماشای پیرە هەولیَرمان دەکرد، تۆ ماڵی خۆت بە من نیشان دەدا، منیش بە ئەنگوست هەیوان و ماڵە بە هەیوان و ستارەو هەورەبانەکەی خۆمانم دیار دەکرد. سنووری شارمان نیشاندەکرد.

جوان و چاک دیاردەکەوتن، قەلاَ، وەک بووک، لە ناو کەژاوەی میَرگ و باخچەو ناعوورو بالاَخانەو قەیسەری کۆلاَن و کوچەو مزگەوتە بە منارە بەرزەکان و خانی بەرزو سەدتەرز، بەنازەوە، خۆیان دەنواند ..!! بەلاَم تۆ لەناکاو، خەم دایدەگرتی و دەتووت:

مردنم بەبیردیَتەوە، ئەو هەموو گۆرستانە کۆنانە، ئەو هەزارەها کیَل و قەفەس و شوورانەت، بە نامۆیی دەهاتە پیَش چاو، لە پیَش چاوانت دەبوونە زەلاَم. هەموویان دەبونە براو گوڵەی چاوەروان. هەموو بەیەکەوە، پەنچەیان لە چاوانت رادەکرد، دەترسای و منیش بە هیَواشی، گوڵە ناسکەکەی کولمتم ماچ دەکرد، پیَم دەوتی:

خاتوونەکەم، لەم گۆڕستانانە مەترسێ، لە " ئیمام موحمەد، خوراسانی، چراغ، قەبرستانی گەورەو شێخ ئۆمەر، جولەکان، ستی ئیمام " مەترسێ..!!؟؟ ئەو هەموو کێلە بە نوسینانە. دێرەزەمانی کۆنمان بۆ دەگێڕنەوە، بۆمان ساخ دەکەنەوە، پێمان دەڵێن، بەرووی نەیارانیش رادەوەستن، بۆمان دەچەسپێنن، کە ولاتەکەمان کۆنە، لەگەڵ رەورەوەی مێژوو، خولی خواردیتەوە. ئاوەدانیمان لە مێژەو هەموو بستێکی ئەم دەشتە پانە جێی سیوسیوەی دەرگایە .. گۆری هەزاران ئاشقی بەمەرام نەگەیشتوون .. ئەفسەرو شەرکەری پێش ئیسلام، کوشتاری شەری دارایە. وەستای ئەم منارەیەی تێدایە. یەزیدییە زیندە بەچاڵکراوەکانی سەردەمی پاشای گەورە، سواری ماندووی هەزبانیەکان، سەربازانی سەلاحەدینی ئەیوبی تیایە. ئەوانەی تێدایە، خەمی رێگای گەرانەوە، شەرکەرەکانی مەیدانە خوێناوییەکانی تێدایە. خۆشنووسی تێدایە، ئەو منارەیە نەخشاندووە، ئاسنگەری تێدایە، چەک و تیرو کەوان و سوپەرو مەنجەڵ و نەخشیان دروستکردووە.

کوورەچیەکان، ئەوانەی بەدەست و دووکەڵ و ئاگرو هزریان، هەزارەها کەرپووچیان سوورکردەوە. مەولوود خوێنەکانی سەردەمی سولتان موزەفەر، مەلای حوجرەکان وەستاکانی کارێز هەڵهێناو پاککردنەوە و .. و.. سینگی هەر یەکێکان هەزارە مێژووی کۆن و شارستانی ئێمەی تێدایە. ئەوانە، هەموومان، شانازییان پێوە دەکەین. ئەوانەی باسی شەرو سەرکەوتن و گرتن و سکەی پارەو تالان و خانگ سوتاندن و لافاویان پێیە. سەربردەی کورەتیمەی حەیران و سوارچاکی لاوەکان و دەست بە شمشێری تێدایە. زۆربەیان ئاوات و هیوای گەشیان بردۆتە ژێرگل، بەو هیوایانەوە سەریان ناوەتەوە. زۆربەیان داستانی غەری ئەسحابانیان لەبیرە، زۆریان قاڵدرمەو کۆشک و قەلاتی " بەنی حەیر " ی خانزادی سۆرانیان چاکردییە، هەندێکیان دەستنووس و پەیامیان لە ژێر سەریان بویتە بالیف .. بەم قسانە، تۆم هێورکردەوەو ئینجا دەست لەسەرشان، لەسەر یەک قالدرمەی تەسکا بۆ خوارێ شۆربوینەوە.

*****

نازدارەکەم .. لەبیرتە، خانووبەرەی ئێمەو ئێوە لە بەردی " قەمچ، بەردی هەزاری، کارەبەرد، گەنمەبەرد، بەردی نەقاری، بەردی رەش، بەردی سیلە، نەرمەبەرد، بەردە زورگ، گاشە بەرد، کێلەبەرد، چیڵ، کەڤر " دروست دەکرد. دیوارمان بە قوورو قسڵی بەجەرگ بەرزو راست دەکردەوە.

داردێمەک، دارهەزارە، چل مێرد، باهۆ، چوارچیوەمان لەبیر نەدەچوو. بە دارئەسپیندار، دارگوێز، دارەبی، کاریتەمان لەسەر دارەرێ دەکرد. لەبیرتە " چرو، شەقەرە، قسپ، گەلاێ کونجی، ئاژەن، قەسەر، کفر " مان، لەسەر کاریتەکان دادەنا. ئەستوندە، " کۆڵەگە " ، " خەسارە "، " پالەوان" مان قیت دەکردەوە. دارکۆترەمان لەبەر

هەیوان، بەرسڤک رادەگرت. بە خۆڵی سپی ژوورەکانمان سپی دەکرد. سەربانەکانمان بە " مێردەرەوە " بوو. تۆ دەهاتی و دەچوینە کانی، لە ڕێگادا تۆ تۆپەلە بەفرێکت لە من دەگرت، بەشەرمەوە دەخزایتە کانی ژنان، لەشەرمانە ساتمەت لە باگوردانی سەربانەکەی پێشتت دەکرد. تۆ بەرهەیوانت بۆ مافوورو جاجم و دووگردو لاکێش و جەواڵ چنین بوو..!! من بەفرم دەماڵی و سەربانم دەگێرا، ئەودەمانە تۆم دەبینی، بە نازو ئاگری گەرمی چاوانت گەرمم دەبوومەوە. هەناسەم بۆ هەیوانتان بەرز هەڵدەکشا..! چاوم هەر لە ماڵی ئێوەبوو. نە ئێمە دەرگای حەوشەو شوورەمان هەبوو، نە ئێوەش چەپەرتان لە پەرژینی باخچەتان دەگرت. هەموو گاڤێ، لە دەڤ یەک بوین. گۆشەکانی خانووەکەتان، دیوارەکانی، سواندەو هەیوانتان هەمووی یادی شیرین و زەوقی خۆشی دەبەخشی. بۆیە تۆم هەرگیز لەبیر ناچێت. تۆ پەیکەرێکی بەرزی پشتم بویت. ئێستاش رووی زەمان رەش بێت، ماڵەکەمان گۆزرایەوە، بارمانکرد، بارییان پێکردین ..!! بۆ ئاقارێکی چەقێن، ماڵی ئێوەش بۆ دەشتێکی بێ کانی، بێ سێبەری دارچناران ..!! دوورکەوتینەوە، جاران، هەر لە بانی، ئاوادەبوین، دەگەیشتینە یەکتری، نە کۆڵان و نە کوچە هەبوون، بۆ هاتوچۆش سەرەبانی ئێمە ڕێگای کاروان و مزگەوت و کانی بوو ..!

سەربانی ئێوەش ڕێگای دیوەخان و جۆخین و (دێ چرو) بوو. ئێستاش دەبێ، دە دەوانزدە خانوو ببریت، تا کۆلانێک پێچت پێدەکاتەوە، تا دەسورێیتەوە. ئاوی پیسی کەس نەدەچووە، بەردەرگای کەس. لەبەر بێ ئاوی و کەم هاتنی ئاوو وشکی شێرەکانی ئاو، ژنان دەستیان لە تیتکی یەکتر نەدەنا ..!!

قازو مراوی و چین و ماچین نەدەچوونە ناو گۆمی پیس و زەلکاوی بۆگەن، منالانیش تووشی نەخۆشی لەرزوتاو کەچەڵی نەدەبوون. داخەکەم، کە ناوچەکەمان چۆڵ دەبێت، دەبێتە قامیشەلان و درک و داڵ و لانەی درندەی ترسناک، کانی کوێردەبێتەوە، کارێزەکان دەتەپن، جۆگەو جۆبارو ئاوەرۆی دەشکێت، کەوو قومری و بازو بولبل و پەرەسێلکە باردەکەن. دیارە زۆرجار هەواری چۆڵ و خاڵی بەسەر ئێمەی دڵدار هاتووە، بۆیە کوری جاحێلی دوورەولات، شوانی گەرمەسێرو کوێستان و پەرگەندە. کە شەوان خزاینە هەوارێ، هەوارەکە خاڵی بووە، لەگەڵ کۆڵێ خەم و حەسرەت و رووبارێکی گەرمی روندۆک و بە قورگێکی زێرین وتویانە،

بەم گوارەی بە گوێتەوە،
وەختە سوێم بۆت بێتەوە، سینگت بەفری قەندیلێ
بە شنەیەک با دەتوێتەوە،
هاتبووم بێمە هەواڵی
.کەوتمە هەواری خاڵی

*****

حەزرەتی نالّی بیَ ' بالاَخانە 'و ' ئاغابان ' بوو، ژووری رازاوەی ساپیتە بەنەخش دیواری مارنجکراوی سپی پاک و' سەرشۆرک ' و' ناندین ' و ئاگردان، شک نابینیَ. هەر رۆژیَ بە کۆلّیَک دەستنووس و کەشکۆل و پەرە شیعرو رەء دەکاتە هەواران و تەماشای گولّی جوانی بەهار دەکات و لە مەجلیسی وادا دەمراستەو لە کۆری شیعرو هەوستبازییدا وەستایە، بەلاَم بۆ بووکی خەیال و بووکی حەزو ئاواتی، بۆ حەبیبەی نازداری ئەو ژووریَکی بەهەیوان و دەلاقە دروست نەکردووە، تا ببیَتە پاشای حەبیبەی خۆزگەی خۆی و شیعرو خەلّکی عاشقی شیعرکانی بیَتەدی، بۆیە زۆر بە نازداری و گەورەیی، چاوی شیعری بەرزو بەیتی فەلسەفەو وشەی کوردی پاراو دەکاتە ژووری زاوایەتی و جیَگای بۆ حەبیبەی بووکی خەیالی سازدەکات و فەرموویەتی:

زەفافەتگاهی پەردەی ئالّی چاوم
موبارەک ' حوجلە' بیَ بووک و زاوا.

****

نازدارەکەم، کە تۆ لە دەڤ من نابیت، چاوەکانت دیر دەبن و بەژنی زراڤت، وەک منارەی بەرزی ئامیدی دیار نییە...!! تۆ، کە لە هیچ رەخ و هەنداڤیَک دیار نیت، من شیَت و دین دەبم. بۆیە بە ناچاری نامەی دوورو دریَژی بۆندارەکەت دەخویَنمەوە. نهۆ لیَرە، بەو پەیامە رۆندکم کەمتردەبیَت، تۆ بە دیر نازانم، پاش سلاَڤی گەرم، بۆت نوسیبووم، لەو کاتەی لەیەکتری دابراین، من کەوتمە ولاتیَکی بیَ ئاوو وشک، بیَ دارستان، هیَشتا هەر شەوەو تیشکی خۆر یەکەم بروسکەی بەیانی دەمانبرژیَنیَ...!! بلۆک و چیمەنتۆو کەلّەشیشەکان، دەرگاو پەنجەرەو شیَلمانەکەی هەیوانەکەمان سووردەبیَتەوە. ئۆقرەمان نامینیَت. کە نیوەرۆ دادیَت، تیرۆژی ئەو سۆرتاوە، بە پانایی دەرگاو پەنجەرەکان دیَنە ژووریَ. عەسران دەگاتە بنەبانیَ. دەبیَ بەناچاری دەرپەرینە دەریَ. دەزانی ئیَمە لەبەر رەوەزی شاخ و کۆزەئەسپیندارو قەدی باوەشی چناران، کەم تیشکی گەرمی خۆرمان بەردەکەوت. ئیَستاش حەوشەکە تەسک و دیوارەکان بەرزن. هەر دۆزەخیَکە بۆ خۆی و حەوانەوەی تیَدا نییە. لەبەر دلّە زامدارەکەمان، بۆ سیَبوری دلّی تەنگمان، لەناو چەند کۆنە تەنەکەیەک، دوو سیَ، شتلە رەیحانمان چاندووە. یەک دوو، بنە لاولاو و لیفکەمان، بەسەر دیوارا بەرزکردیتەوە. لە هەمووی سەیرتر.! ئەو دوو ' چاوە ' خانووەمان بە مانگیَک کەمتر سەرگرت، چوینە ناوی. هەند زوو تەواو بوو، هەموو بلۆکەکان دەناسمەوە. دەزانم کام رۆژ ریَزی یەکەم و دوا ریَزی قیتکرایەوە. تەنافی وەستایەکە، چەند جار ئالّۆزبوو. چەندجار لە

بلۆکە دەم و روو تیژەکان گیربوو، پسان. دەشزانم، تەرازووەکە، لەسەر کامیان راگیرا، کامیان پەنچەو چۆکی ئەوو ئەوی تری بریندارکرد. کامیان دەستیان کەوتە بنی و نینۆکی هەڵتۆقاند. دەرگامان چۆن تیَخست...؟؟!! کوو پەنجەرەکانمان راگرت و تەرازوومان کردن. هەنگاو بە هەنگاوم لەبیرە، بۆیەش بە رەسەن و بە هی خۆمانی نازانم، بۆنی باب و باپیرانی لیَ نایَت. هەستی هەرەوەزی قوورەپەست و خۆڵەبان و دارەریَ و چرۆپانکردنەوە، تامی دروستکردنی پیَوە نییە..!! بە گەمەی منالاَنی دەزانم..!! بە " حامۆکی " و " خانیەچۆلە "ی منالاَنی دەزانم.

خانووبەرەی جارانمان کۆن و دیَرین بوون.! بابم لە باپیرمەوە بۆی بەجیمابوو، ئەویش لە باوکیەوە. هەموو ساڵیَ خەڵکی بە گشتی دەستیان تیَوەردەدا، بۆنی هەموو ئاوایی لیَدەهات، بە تایبەتی بۆنی تۆی خەونی من.

من بەردی بناغەی هەموو خانووەکانی گوندیم داناوە، من تەختەو " بەردی سیلە "ی دیوارەکەم بە خۆم هەڵبژاردووە. زوو دەست نیشانم کردبوو، لە رەوەزە شاخیَکەوە هینابومانەوە. هەر دەلاقەیەکی، قوژبنیَکی، کاریتەیەکی، شاداریَکی تامیَکی خۆش و یادیَکی شیرینیان پیَوەبوو. هەموویان، بە کەرەستەی خۆمان و بە دەستی وەستایەکی گوندی دروستکرابوون. سەرەبانەکانی، جیَگای سیَرچکانیَ و دامەی پیاوانی ئاوایی بوون..! کانی، باسی خەون و مەزاق و خۆجوانکردن بوو...!! دیوەخان، ئاخاوتنی بەسوودو شەوچرەی بە زەوق و دانیشتنی برایانەو جیَگای پیاوەتی و ئیسراحەت بوو.

لیَرە چوونە بەردەرگا عەیبە، دەرچونیش هەر نییە...!! کەس کەس ناناسیَ، ئەگەر وابروات، پیَکەنین و دەستگەمەی جارانی سەرکانی دەستەخوشکانم لە بیردەچیَتەوە. ساوار کوتانەوەو گۆرانی و بالۆرەو شەوچەرەی حەقایەت گیَرانەوەو مەیل مەیلانیَ و چونە ریَواسان و سرکەدروستکردن و گویَزهیَنان و نانەگریسەو مەشکەهەژاندن و دۆغەوالیَنان و بەرگەبالیف نەخشاندن و تەون و .. و.. کورە رەنگە ناوی خۆشم لەبیر بچیَتەوە..!! ئەوەم باشە، تۆم هەر لەبیرە، بەلاَم، هەر خەفەت دەخۆم و لاواز دەبم. وا بزانم ئیَستا بمبینی نامناسیتەوە..!! لیَرە دەزگای پۆلیس و دەزگای تری بەترس هەیە. بیستوچوار سەعات، لە پیَشمان قیت دەبنەوە، چاومان لیَ زەق دەکەنەوە..!! بە بیَگانەو لایدەمان دەزانن.!

نازدارەکەم، لەگەڵ خویَندنەوەی نامەکەت، فرمیَسکی ئەشک و خەم، لە گەڵ دیَری نامەکەدا تیَکەڵبوون، زۆری سرینەوە..!! چۆن دەبیَ .؟ تۆی دەلال، تۆی نازدار، لەسەردەستان رامگرتبووی، وەکی دۆمان بیَجیَ و بیَ هەوار بیت...!!؟؟ تۆی نەرم و نیان، لەبەر سابات و سیَبەری فیَنک، حەقتە..!! ئیَستا، چۆن بەرگەدەگریت، چۆن رەش هەڵناگەریَت..؟؟ چۆن هەناسەت دیَ..؟؟ حەیاتەکەم. ئەگەر نەمتوانی بالاخانەی دوو نهۆم و هەیوانی روو لە

چیات بە خیَرایی بۆ دروست بكەمەوە، ناچارم، بە خەیال، وەكی كورەتیمەی حەیرانی خۆمان.

.. كەپریَكت بۆ بكەم
دیواری بكەم بە سۆتكەی
مارنجی لە خەنەی
شەقرەی لە سەندەلوسیَ
كاریتەی لە خاسە رەنگیَ
سواندەی لە قەنەفریَ
!!..هەراشی دەكەم بۆ بەژنی تۆ

******

راستە نبوخدنسر لە بیابانی گەرم و بیَداری گەلاَی تەڕو بیَ خونچەی ناسك و بۆنخۆش و هاژەو خورخورەی ئاوی بیَگەرد، بۆ " ئامییت " ی دولَبەرو دلَتەری پاشای میدیای كویَستان، باخچەیەكی هەلَواسراوی دروستكرد.! كەنیشكەو دۆی شاخ و ناو بەفر، ئامییتی كچی پاشای میدیا، باخچەیەكی هەلَواسراوی ویست. ئەو چل و پیَنچ سالَ میریَكی مەزن بوو، چەند كۆشك و ریَگاو پردو شارو پەیكەری دروستكرد. شاری بابل، بووكی ئاوەدانی بوو، هەمووی رووخاو بیرچوونەوە، بەلاَم باخچە هەلَواسراوەكە، چونكە بۆ شازادە نازدارەكەی دلَی خۆی دروستیكردبوو، هەر بەپیرۆزی مایەوە. ئەو دەستی دەرۆیشت، لە هەر شاخیَك بەردیَك، لەهەر زوورگ و گردیَك توورەگە خۆلَیَك، لەهەر رەزو باخچەیەك، بنەداریَك، لەهەر میَرگ و زەندۆلَیَك گولَەنیسان و حاجیلەی هیَنا. وەستاو كارمەندی هەندەرانی گواستەوە. كریَكارو زەحمەتكیَش و مەچەك ئەستووری ماندوو كرد. باخچەی هەلَواسراوی دامەزراندو ئاوی بەسەرخست. بالَداری جوان و خۆشخوانی هیَنا. مامزو كۆترو پەپولە پەیدابوون، باخچەی كردە ..بەهەشت

ئاوی تەزی و سابات و قاسپەی كەوو لاسكە ریَواس و هەناری میَخۆشت دەویَت، من دەزانم، حەقی خۆتە ..!! زەحمەتە من بتوانم ئەو دلَە تەنگەی تۆ لەو لانە تاریكەی ئیمرۆ رزگار بكەم..!! دەستەلاتم نییە. هەر ئەوەندەم لەدەست دیَ دلَم بكەمە !!..زەقوورەیەك تایبەت بە تۆ، هەر یادی تۆ

زەریە جوانەكەم ..! زۆرجار بەبیانۆ، بەفیَلَ، بەمیَواندارى، بۆ ساوەركوتانەوەو بۆ زۆر ئیشی تر دەهاتمە مالَتان. هاتنم خۆش بوو. ناخۆشیەكەی ئەوەبوو، كەم دەمامەوە. ئەو

ڕۆژەی کاریتەی ناوەندی ژووریَکتان شکابوو، بۆ گۆڕینی بە کاریتەیەکی ئەستوورو دریَژ هاتبووم، ئەوەم زۆر لا خۆش بوو. گۆڕینی کاریتە، کاتیَکی زۆری دەویست. هەردوولا، دیوارە ئەستوورەکەمان، لە تەنیشت کاریتە شکاوەکە کونکرد، کاریتە نویَیەکەمان، هیَنایە ژووریَ و سەری لای دیواری دەرەوەمان تیَراکرد، سەرەکەی ترمان بە زەحمەت تیَهەڵکیَشا. تۆش هەردوو دەستت لەناو کەمەرت نابوو، لەدیارمان راوەستابووی، بۆنی میَخەکی ملت هیَزی زیاتر دەکردم. بە " هەزارە "، کاریتە پیرو ماندووەو شکاوەکەمان دەرهیَنا. ئەو ڕۆژەم قەت لەبیر ناچیَت. چونکە، بۆتان ماندووبوم، ماڵەوەتان زۆر ریَزو سوپاسیان نواند. لەو ڕۆژەوە زیَدەتر خۆشیان ویستم. فیَربووم بە گەرمی هاتوچوتان بکەم، بە ئاسانی بە کلیل و پشکەی دەرگاتان بکەمەوەو بە دوای خۆمدا دەرگاکە خشت کلیل و لە ریَسە بدەم، چیتر لە قونەدەرگا دانەنیشم، هەڵکشیَمە بنەبانیَ، تۆش بالیفی بەنەخش و بەگوڵم لە پشتی دابنیَیت. چای دیشلەمەت لە پیَش دادەنام، بەتیری چاوانیش زۆر لە نزیکەوە، سەیرت دەکردم، بۆیەش حەزم دەکرد، زوو زوو کاریتەیەکی ترتان بشکیَت، کاریتە شکاوەکەم زۆر خۆشویست. ئەو ڕۆژەش خۆش بوو، کە کاریتەیەکمان بە دیواری پشتەوەتان، تا خوار نەبیَ و نەرزیَت، بە دیوارمان هەڵواسی. ئەو ڕۆژەش بوو، کە تۆ چەپکە گوڵەڕوونەکەت دامیَ و لە ژوورەکەما هەڵمواسی، ڕۆژ بە ڕۆژ، ڕەنگی جوانترو زەردتر دەبوو، بۆنی هەر ماوەو هەر دەمینیَت، نەمزانیوە گوڵەڕوون، ئەوەندە لە ژوورەوە بمینیَتەوەو وشک بیَتەوەو هەڵنەوەریَت.

*****

من و تۆ بەیەکەوە، چوینە میَوانی هونەرمەندی گەورەی کوردمان عەزیز سەلیم ، لەو ژوورە پڕ ڕەنگ و پڕ تابلۆیانەدا، هەردووکمان، چاومان لە تابلۆ هەڵواسراوەکان، لوولدراوەکان، سەیری هەموومان کرد. ویَنەی کیژی گۆزە لەسەرشان و چل کەزی و چاوڕەش و ناوقەد باریک و سینە ساف و ڕوومەت سیَوو بەژن چنارو گوندی ڕۆخ ڕووبارو بالاَخانەی بەرزی چەند نهۆم و پاردەی بەبەردی ریَکمان بینی. لەناو ئەو هەموو جوانیەیانەدا، ڕووم هەر لە تۆ دەسوڕاند، خۆم لە تەماشای جوانیت تیَر دەکرد. لەناو سەدان پۆستەرە تابلۆکانی ویَنەی هیچ جوانیَکم هەڵنەبژارد، دڵم هۆگری هیچیان نەبوو. چونکە تۆی خەیال و تۆی ویستم لەهەموویان نازدارتر بویت. لە دواییدا دیمەنی خانویَکی قەلاَتی هەولیَرم دەست نیشانکردو تۆش بە نەرم و بەنازەوە، وتت:

بەزەوقی، چاک دەزانی کام دیمەن لە ناختا جیَگای دەبیَتەوە.

چاوم لەوەبوو ویَنەکان تابلۆیەکان لە ئامیَز بگرم، تا ویَنەکان خزمایەتی و ئاویَتەی ڕوحیم پتەو بکات لە گەڵ هەوارو دیوەخان و خانگ و ئاگردان و بەهەیوانی و پشت هەیوان و سروشتی جوان. هەموویان ئەوەم بۆ دەگیَڕنەوە، هەموو بەیەکەوە هەست و

چاو ونیگان، لە گەڵ شویَنەکان و لە گەڵ تۆدا جووت و ئاویَتەو مەستم دەکەنەوە.
لەگەڵ ویَنەکانا، تابلۆکانا تیَکەڵدەبووم و لەبەر چاوانم بە خەیاڵ ئەو هەوارانەم دەژیاندەوەو خۆم لە زریانی ساردو هورەی گەرمی رۆژگار دەشاردەوە، لە ژوورانەدا، لەو ساتە گەرمەو تاوانەوانەدا بەرووی دەهاویشتە بن خۆڵەمیَشی ناو ئاگردانی ژوورەکەو لە سەماوەری سەردەلاقەی پاک و نزیک دەبوومەوە و قەندیلۆکەمان بە دیوارەوە دادەگیرسانو سۆبەی دارمان وەک دەندووکی کەو سووردەکردەوە و دووکەڵی سەربانەکەمان بەرەو رووی بەرینی ئاسمانی دەفری و موژدەی سوتانی خۆشی دەگاتە ئاسۆی چاوەروان.
چەند لەم هەوارە نزیکدەبوومەوە، سۆزی ئەڤین و حەزی دیتنمان جۆشدارتر دەبوو، سەربردەی ئەو کۆچە کوشندەیە ئەوم لەبیرناباتەوە.
نازدارەکەم، من دەمەویَ، ویَنەی بالاخانەیەکی جوانم لەلابیَ، قەستدەکەم، هۆدەو چاوەو ئاغابان و دیوارخان و" گورگە "و سواندەی تەلارم بەرامبەر بیَت. من دەمەویَ، سەردانی کەلاوەی رووخاویش بکەم. لە پەنا دیواری هەرفی دۆش دامینیَم. من حەزدەکەم، زوو پیَش بارانی پایزو موژدەی چاوی جوانی نمەی رووناکی ئاو خۆڵەبانی خانووەکەم بکەمەوە. من بەراستی و لەناخەوە هۆگری بەردکیشانەوەم، سەر دیوارەکانم لاخۆشەو بەرزم رادەگریَت. ویَنەی ئەوانەم لا پیرۆزە .. بەلاَم ئەفسۆس . تۆش دەزانی لافاوی رەش و دەستی چلکن و ئیرەییان پەلاماری منیاندا، هەتیویانکردم، بیَ سیَبەرو پەنا مامەوە، بۆیەش کرنۆش بۆ ویَنەیان دەبەم و حەزیان لیَدەکەم و لە خۆمیان مارە دەکەم. پەیڤی ناسک و سترانی بەسۆزو بە جورئەتیان بۆ دەڵیَم، وەک دایکی جگەرسوتاو و بە هیَمنی ویَنەکان دەهیَنمە سەرسینگم و بە کۆڵ و بەسەردولکەو بە فرمیَسکی گەرم و لیَوبەباری خۆمەوە شینیان بۆ دادەبەستم و پرسەیەکی گەرمی بە نهیَنیان بۆ دادەنیَم، خەڵک و ناسیارەکانم بە کۆمەڵ، دەستە دەستە، بەپشتشکاویی و ئاخ و ئۆفەوە بیَنە پرسەکەم و بیَ دەنگ و دەست لەئەژنۆ دانیشن.
نازدارەکەم، منالاَن فیَربکەین، خانیچۆڵە، حمامۆکیَ دروستبکەن، بیردۆزو زەوقەکەی (خلە) بچەسپیَنین، کە خەڵکی گاڵتەیان پیَدەکردو پیَیان دەووت:
خەڵکی باری دەکردو خلەش کەپری دەکرد ..

****

لەوەتی هەین جیرانین، دیوارمان پیَکەوە، گیَمان لە دەنگی یەکتردەبوو، بەشداری خەم و چۆکشکان و شایی و خەنەبەندان و نەورۆزتانم. لە زبارەو هەرەوەرزو یارمەتیدان یەکەم کەس بانگدەکرام. لەگەڵ بانگی کەلەشیَرو کازیوەی بەیان، بە بیَل و جەواڵی خۆمەوە، وەک دارکرۆسکی بەرماڵتان شیندەبووم، یەک پیَ ئامادەی خۆڵەبانتان دەبووم، هیَشتا کەس نەهاتبوو..!! من قاڵدرمەی دارم دروست دەکردو بە گوریس پیَپیلیکەکانم توند

دەبەست، ئەوجا خۆم دەبوومە ' سەربانەکە 'و سەرپەرشتی خۆلەبانەکەم دەکرد، بە جوانیش دەمپەستایەوە، جواڵی پڕ جەفت و وردە بەردم لەکۆڵ و لە پشتی خەڵکەکە هەڵدەڕشت و ئاستی راستیم لەسەربانەکە رادەگرت، تۆش بەرامبەرم خەریکی سەوە ترێ و هەنجیرو هەناران دەبووی، پاکت دەکردنەوە. هەر کە تۆ ئامادەدەبویت، من خێراو بەزەوقەوە دەمووت:
.پالە .. پالە .. سەربانەکە
خەڵکی سەرقاڵدرمەکەو بێڵ بەدەستەکان، لە سەوە پڕ مێوەکان کۆدەبوونەوەو قوورگی وشکیان بەو مێوەو فیقە تازانە تەڕدەکردو تێنوێتیان دەشکاند، ئەوجا دیسان دەگەرانەوە .سەر ئیشەکە. من دووبارە دەبومەوە سەربانەکە
زبارەی ' دێ چرو 'ش تامێکی خۆشی ئەفسوناویی هەبوو، گەرچی ماندوودەبوین، بەلاَم خۆش بوو. لە گوندی دەچوینە دەرێ، گلدەبوینەوە، بۆ پەپولە باڵرەنگینەکان دەچەماینەوە، بۆ سمۆرە کلک زەردە چاوە ئەستێرەی سەر دارگوێزەکان سەرمان بەرزدەکردەوە، بۆ کەوەکان خۆمان مات دەکردو قاسپەکانیان حەیران و مەستی دەکردین. بۆ ئاوی فێنکی کانی دەنوشتاینەوە، بیورو گوریسمان لە تەنیشت گێدرێژەکەمان دەبەستاو تەماشای بەرزاییمان دەکرد، لە نشێوان بۆ بەرزایی، لە دۆڵەکان بۆ لوتکە، لە مێرگان بۆ ناو رەزان .. لەکن دارچروەکان دادەبەزین، بە هەستێکی بێ فێڵ و بەرێزەوە خەریکی چروبرینەوە دەبوین. دێ چرومان هەڵدەبەستا. دێ چروی ماڵی ئێوە کۆن بوون، نەبڕابونەوە، نەسوتابوون، نزیک ماڵاَن بوو. قالبە دێ چروکەتان گەورەبوو، چروی زۆری دەویست، تەنیا من بۆتان ماندوو نەدەبووم و هەستم بە هیلاکی نەدەکرد، وام دەزانی بۆ سەیران !!.. هاتووم
لەو قالبە دێ چروە زەلامانە، چرومان لەسەریەک دەکردە ' دەوەن ' . چروەکانمان سەربەرەوخوار دادەنا، تا بەفرو باران تەریان نەکەن، بە دامەزراندنی پوخت و چاک بەرگەی شەش حەوت ساڵیان دەگرت و دەمانەوەو کەلک و سوودیان دەبەخشی. پاش ئەو ماندووبونە، کاری ئەو رۆژە درێژە، دەخزاینەوە ماڵی ئێوە، داوەت و سەماوەری جوان و ئاخاوتنی رێزو حورمەت، پشومان دەدا، پشتمان دەکردەوە، گوڵی کراست و بسکی درێژت و شەتلە رەیحان و ئامانی پاک و تەمیزەکانتان، تۆی خەون و... هەموویان بەیەکەوە ئۆخەیەکی خۆشیان بە دەمارە ماندووەکانی جەستەم دەداو .ئیسراحەتم دەکرد

نازدارەکەم دەبێ ئێستا دێ چرءکەتان مابێ ..!!؟؟
!!. دەبێ ئەمجارەش قابیل بێ دەوەنە چروی لەسەر دابنێنێنەوە
دەبێ بهێلێ خەونی خۆش و دیداری تۆم بۆ ئاشنابکاتەوە ..!!؟؟

دەبێ نەفرەتمان لێ نەکات و بە خزمایەتی جارانمان قبولبکاتەوە، ئەگەر واش نەکات حەقیەتی..!! چەند ساڵە بارگەو خشل و دەولەت و بوخچەو رەشماڵمان پێچایەوەو هەمووومان لە کۆڵی خۆمانکردو بارمانکرد، ئەومان تەنیا جێهێشت.! کە بێ دەوەنەچروش بووە ساردی سڕی کردووە.!

هەر شەیتانێک هاتووە لقێکی شکاندووەو زامی سەختی تێکردووە، ئەگەر سوتاش بێ کوێرایمان دادێت، حەقی لە ئەستۆماندا هەیە، رۆژی قیامەتێ دێتە زووبان و پەنچەمان لە چاو رادەکات ..!!

*****

نازدارەکەم، تۆ لەناو دەفتەری بیرەوەریمدا لە خەیاڵی گەرۆکمدا، لە چاوی زەق و تێگەیشتنی ئێستامدای ..!!
تۆ کیژێکی کوێستانی .. کە زستانی زەحمەتەو بەفری دێتە چۆکان، ساڵی شەش مانگ ساردە، بەس گونیەو داری ولاتانی ترمان دەپەستایەوە ژووری. خانووی ئێوە بە خشتی جوان و سواخدراو دروستکرابوو، بایەخیان بە جوانی ئاکاری دەرەوەی دابوو، بۆیە زۆر گەرم نەدەبوو، هەر خەمی تۆم بوو. بەلاَم خانووی ئێمە بە" مۆرە" کرابوو، نەفەسبڕبوو، بێ کولانکەبوو، چاک لە ساردی زریان خۆمان حەشاردابوو. ئەو مۆرەیە، وا دروستکرابوو بەرگری سوپای زستانی ئێمەی دەگرت ..!! هاوینان رۆژێ یەک دوو مۆرەمان لە قووری بەجەرگ و پەیت قیتدەکردەوە، ئینجا مۆرەکەمان چاک دەپەستایەوە، پاش کزربوون و وشکبوونەوەی، یەک دوو مۆرەی ترمان لەسەر دەکرد، تا دەگەیتشتە دارەڕێ، لەسەر دارەڕێیەکەش مۆرەیەکی ترمان دروستدەکرد، دەبووە هەنوان، لەم هەنوانە یەک دەرگایە کوردەوارییەدا، گەرم دەبوینەوە.! کوردەواری چاک و جوانیان بۆ هەڵبەستابوین، کە وترابوو:
نەخانی دوو کون
نە پیاوی دوو ژن ..!!
سۆبەمان دەهاویشتێ، وەک برێشکە سووردەبۆوە، بواری خۆڵەمێش و مشکیمان نەدەدا، هەر دەسووتاو لەگەڵ سوتانا، دڵە بێ ئۆقرەو یارە دوورەکەی، هەر دەسوتا، بە حەسرەتی ژووان و دەستکرتن و قسەی بەتام و بەڵێنی مسۆگەرو رفتاری ژنانەت بوو.
ئەو زستانە بۆ دڵی ئەسیرم، بێجگە لە شەمشەمەکۆیرەکەی بنمیچەکە هیچی ترم بەرچاو نەدەکەوت، لە دیوار زیاتر هیچم لێ دیار نەبوو..!! سەرم بەرزدەکردەوە، هەر

کاریتەو چرو دیاربوون..!! کە بەفریش دەتاوایەوە، دار چەکەرەی دەکرد، چواردەوەرەمان وەک مافووری نەخشین دەبریقایەوە. دەچوینە ریَواسان، شاییمان دەکرد، بە خۆم قەفی کەمەرەی پشدیَنەکەتم دەژمارد، تیَر کەزیەکانتم بۆندەکرد، تیَر بۆنی گوڵی ئەم کویَستانەمان دەکردە هەناوی دەمارەکانی ناو خویَنمان، من دەبوومە ئۆدەڤانی دیوەخان، تۆش کابان و خاوەن مولکی جوانی و ناز. منی دڵدارو منی ماندووی حەز لە ژیان، بوارم وابووە، کە دەبیَ بژییم و بەرگەری سروشت و خەرتەڵ و گورگی هاری ناو رانەمەرو بگرم. ژیان واتە بەردەوامی، واتە ریَزکردن و نەخشاندنی بەسوودی میَژووو .. خۆبەمرۆڤزانین

!.کورد وتویەتی: کە رزقت سواربوو، رووی دەرگات بگۆرە

بۆیە بۆ ژیان و دەرامەت، تریَ و هەنجیرم لە کویَستانەوە بەناو دۆڵ و گەوەو کۆرەریَ .دەرۆیشتم و تەماشای گوڵی بووکی جوان و رازاوەی میَرگم دەکرد

دەخزییم و لە بەرزایی شاخەوە بۆ زوورگەکان، بۆ دەشتەکانت شۆردەبوومەوە، جۆگەڵە ئاسا لەکانی دەزام، وەک مار لوولم دەخوارد، ولات و دەشت و گوندو مەجرام دەبری .. لە هەندیَ شویَنت دەبوومەوە خیَراتی جوانیَک، لە باخچەیەک دەگیرسامەوە، گوڵە پیَغمبەرو گوڵە گەنم و گوڵەبەرۆژەو جۆم پیَدەگاندو دەرۆیشتم ..!! لە هەندیَ شویَنی ترا، دەخزامە ناو تونیل، دەچوومە ناوکاریَزەکان، سەری خۆم هەڵدەگرت و ئاوم بۆ وەرزیَری ماندووم دابیندەکرد، توخنی ئاغای هەوری بەسەری خاویَن نەدەکەوتم.! تا دەگەیشتمە شویَنی مەرام و بارەتریَ و هەنجیرو سماق و بارەدارو سرکەو میَوژم :دەگەیاندنیَ. دەچوومە سەربانیَکی بڵندو گازم دەکرد

.. وەرنە تریَیان

.. وەرنە هەرمیَیان

.... وەرەنە هەناران

!. من لەلایەک و دیَوەرەش لەلایەکی تر بانگمان دەکرد

..... دیَوەرە خەناوکە

... دیَوەرە نوقل

!.. دیَوەرە ترش و شیرین

. مامەی هەورامیش دەی ووت ... بنیشت بەپەرۆ

کورەچییەکان بەکەرە بە زەنگۆڵەکانیان، زبڵیان بۆ کوورەکانیان لە گوفەکان کۆدەکردەوەو .شەڵتەیان دادەگرت

بەو کاروانە دریَژە، چاوی ئەسمەرو کیژۆڵەی دوورنەکەرو سەربەردە بیَرو دۆلاَبی

.. ئاوی بیری چەند بەژن قووڵ و خەزیَم و گوارەی بەکاریتەم دەدیت

.. زەلامی ماندووو ژنی بەپەریَزم خۆش دەویست

!!..دەشتی بە هەوڵدان و ئارەقی رەش و شینم هەست پیَدەکرد

.... خەڵکی کۆڵنەدەرو شەیدایانی ژیان و سەربەستیم دەدیت

******

پاشایەکم، کە من لە تۆ زویَربووم، خۆم دەشاردەوەو لەناخی دڵیشمەوە بۆ دیتنت دەکولاَم و چەپکەتیری تەماشام لەچاوانم زابوون و ئۆقرەمان نەمابوو. قەستم دەکرد بە خەزیَمەی دەرگاتان ئاگادارت بکەمەوەو بیَمەوە بەرامبەرت. بەلاَم تۆش هاتیتە پیَشم و سەیرت دەکردم و چاوەکانت بە فرمیَسک زابوون .. شلەژاییت و هەر چاوەکانت لە چاوانم دەبرِی .. ئەو رۆژە کۆچیَکی رەش بوو، وەک شیَتان کەوتمە ئاقاری و چوومە پەنا دیواران، دوورکەوتمەوە، لە دوورەوە دیقەتی گوندیم دەدا. تۆ چوبویتە ئاسمان و کەوتبویتە نیَوان هەورو ئاسمان و دیارنەبویت، حەجمانم نەبوو، سوورِم دەخوارد. من سەد ساڵیش دەرەبەدەربکریَم هەر دیَمەوە، تاشەبەردی بەرمالاَنتان لەبازارو بالاَخانەی چەند نهۆم بەرزترو جوانترە .! من هەر دیَمەوە .. کانی نزیکتان لەکانیەکانی تر روونترە، خەونی بەرهەیوانتان خەونی بەهەشتیم پیَدەبەخشیَت. پەنچەکانم هەڵدەوەریَن، دەقەڵەشن، نینۆکەکانم یەک یەک بەردەبنەوە، ئەگەر لە ئاگردانی گەرمی ئیَوەی دووربم ! ماڵەکەتان حەوانەوەو پشووم دەداتیَ، بالاَم گەز گەز لەگەڵ ئەسپندارو چنارتان بالا دەکات، تەبەشم دەبیَتە سیَوەلاسوورەو ناوشانم دەبیَتە لادیواریَکی بەرگری قەلاَو دارەریَ و خۆڵەبان و بەفرو باگووردان رادەگریَت. لەتۆش دووربم بروا دەکەی مردووم، !!.. بروابکە من بەو بایە دەژییم لە کولانکەو سەربان و باخچەو لای ماڵتان دیَ دۆش دامابووم، لچشۆر، کەوتبوومە بەحری خەممان. لەو کاتەش، لە گوندی، لەسەرووی کۆشکتان، شاییەک دەگەرا، سەربانەکە ببوە میَرگیَکی رەنگین، کۆلاَن چۆڵ و دەرگاکان داخرابوون، چەپەرەکان گاڵدرابوون، کەس لە ماڵی خۆی نەبوو ..!! تەنیا من نەبیَ، من تەنیاو پشتم بە کۆترەی هەیوانیَ دابوو .. لەودەمەدا، لەگەڵ خشپەی پیَیەکانت هەشیاربوومەوە، تۆ هاتی و وتت:

!!. ئەم شاییە بیَ تۆ شینە

ئەم زەماوەندە بیَ تۆ بەتاڵە، ئەم دیمەنە رەنگینە بیَ تۆ تاریکە .. هەڵسە وەرە، با لەناو یەکترا ئاویَتەبین، وەرە شایی، من دیَمە دەستت، من شان لەشانت دەخشیَنم، من کولمەم لە رروومەتت نزیکدەکەمەوە، من نزیک دەبمەوە، من .. من و تۆ ئەم هەوارەمان گەرمکرد، شاییەکەمان گەرممکرد، من و تۆ شویَنەکەمان کردە بەهەشت .. بە شاییەکە سەربانەکە، شویَنەکە کەوتە لەرزین، چەپەرو پەرژین، دەرگاو دەروازە، هەموو .. هاتنە .. تەماشا

لەو ڕۆژەوە خۆشەویستیمان لە کادین و مەرک و کوزەک و شوێنی لاچەپەکان چووە سەربانەکان، لەسەربانە بێ مێردرەوەکان بە ئاشکرا بوو، لە شوێنەکان هاوارمانکرد .. هەموو خەڵکی گوندی و ئاواییەکان زانیان، ئەو کاتە، ئەو ڕۆژە ئاگامان لەکەس نەما، لەناخەوە هەڵپەرین، بە سۆزەوە ، بە حەسرەتەوە هەڵپەرین، لەو ڕۆژەداو لەم شوێنەدا زانم شایی لەگەڵ تۆ، شایی لە دەستی تۆ، دەمکاتەوە پاشای قەلاکان، کەلاوەکان دەبنەوە کۆشک، تۆم لەگەڵ بێ زەوق و هزری بیناسازییم فرە دەکات، نەخشەی جوانم دێنێتە خەیال، پەنجەکانم هێلی ڕاست ڕادەکێشن، باخچەو نافوورەو بۆشایی زیاد دەکەم. کە شایی گەرم دەبوو، چاوی زەق و زیت تەماشایان دەکردین، لەبەر گازاندەو وردە هەوال و ژووان و پرسیاری زۆر ئاگامان لەکەس نەما، ئاگامان لەخۆ نەدەما، زۆری نەدەما لە سواندەکە بکەوینە خوارەوە.

نازدارەکەم، لەبیرتە کە پێم وتی، دەبێ کەی شایی ئێمە نۆرەی بێت ..؟؟!! کەینێ، قوورکاری و دیواردروستکردن و لەوده سواخدانەوە بێتەوە ..!! کەینێ .. ئەوجا بەراستی دەکەومەوە ناو ئەندێشەی بیناسازی و خانووی وا دادەمەزرێنم، ژوورەکان هیس نەبن، گەورەو بەرەو تیشکی خۆر بن، خەڵکی بۆ تەماشات، نەیارانیش کۆچبکەن و ئەو بەیتەی (حاجی قادری کۆیی) مان لەبیر نەچێت کە فەرموویەتی:

زۆر سەگم دیوە، فەقەت نەمدی ڕەقیبی هەندەسە
وەزعی نامەوزوون دەبێ وەک خانووی بێ هەندەسە.

هەولێر/ هاوینی 1990 - زستانی 1991

تەواو.

پاشکۆ ....

1: تۆبخ: نهۆم.
2: سابات: کەپر.
3: بەهاربەند: شوێنێکە وەک بەرهەیوان، لایەکی بەرەڵایە، کە تەشقی سەرما دەشکێ بەرزە ولاخ لە تەویلەدا گەرمایان دەبێت، لەوێ دەیانبەستنەوە.
4: قونگرەی زەیتی: قونگرەی تایبەتە لە قەڵاتە گەورەکان، لەم شوێنانەدا زەیتی کوڵاو بەسەر نەیاران و هێرشکەرانا دادەکرا.
5: کونەتیر: کونی بچوکە دەروانێتە دەرەوە، لە دیواری بەرزو باڵاخانەو سەربان و بانێژەکانایە، لەوێیەوە تیری بەرگرییان لە دوژمن و نەیارانیان گرتووە.
6: کونەتۆپ: کونی گەورەن، لوولەی تۆپی پێوەچووەو لەوێیەوە ئاراستەی دەرەوەکراوە، لە قەڵات و سەنگەرەکانەوە ئاراستەکراوە، لە قەلاتی رەواندوزا هەبووە.
7: بەردە نوێژ: بەردی پان و تەخت و لوسە، بۆ نوێژکردن لە زۆر شوێنی گشتی و سەرەرێ، دانراوە و پاک و خاوێن راگیراوە.
8: روو لە ئاکرێ: بۆ ئاراستەی روو بەکارهاتووە، واتە رووی لە شاری ئاکرێیە، لە زۆر شوێندا ئەم دەستەواژەیە بۆ روو و ئاسۆ بەکارهاتووە.
9: قەمتەرە: سەرەدەرگای بەرزو قایمی خانووو حەساری گەورە.
10: کۆترە: داری هەیوان، لە خانووی (عەتولا ئاغای هەولێر) ا، زۆر بەکارهاتبوو، سەرەکەی بە نەخشە.
11: دارپالەوان: داری ئەستوورە، بۆ توندکردنی دەرگاو دیواری لار بەکاردێت، بە پشتی دیوارەکەی وەدەنێن.
12: هەورەبان: لەناوچەی هەولێر بەیتونەیە.
13: گولتە: دیوارێکی پان و ئەستووری لە قوورە بە دیواری لارو درێژی وەدەنێن.
14: خانووی جەمیلە فەندی: خانووێکی نازداری کۆنی قەڵاتی هەولێرە، زەوق و وردەکاری هونەری و بیناسازی بەرزی تێدا بەکارهاتووە، دەزگای شوێنەواری هەولێر بە جوانی پاراستویەتی و پارێزگاری دەکرێت.
15: سیوسیوە: شوێنی دانانی دەرگای جارانە لەسەر ئەرز.
16: باهو: چوارچیوەی دەرگایە، کە لە داری گوێز دروستکرابێت، یان تەختەی دارگوێزە لە بنمیچی خانوو دانراوە و لە هەورەمانا هەبووە.

17: خۆشاب: قەلاَیەکی بەرزو سەختی کوردە مەحموودیەکان بووە، لەسەردەمی نۆیەمی کۆچیدا دروستکراوەو دەکەوێتە سەرشاخە بەرزەکانی ناوچەی هەکاری.

18: قەلاتی کوردان: قەلاَیەکی سەختە لە شاری (حومس) ی سوریایە، لەسەردەمی شا سەلاحەدینی ئەیوبیدا کورد لەم قەلاَیەدا بوینە، ئێستاش شوێنەوارێکی مەزنە.
چەندین قوللەو دیواری بەرزو پان و سەنگەرو جبەخانە و ژێرزەمینی تێدایەو یەکپارچە بەبەرد دروستکراوە.

19: شێروانە: قەلاَیەکی بەرزە لەناوچەی کەلار، لەلایەن بەگزادەکانی جافەوە دروستکراوە.

20: چەپەر: دەرگای باخچەیە، بەدڕک و تیسوو کورتەدار دروست دەکرێت، سەنگەریشە.

21: هەتان: ڕەشەخان، دروستکراوی خانووی تەویلەی کۆنی کوردەوارییە.

22: ئاغابان: ژوورێکە، یان زیادتر لە ژوورەوە قاڵدرمەی بۆ هەڵدەبەسترێت، لەدەشتی هەولێر بەم جۆرە خانووانە وتراوە، شارستانی.

23: پاردە: سەکۆ.

24: شمشێرە: کلیلی درێژی دەرگایە لە دار دروستکراوە.

25: هەزارمێرد: دارێکی لووس و درێژە، لەناو دیواردا دادەنرێت، لە دەرگادا ڕەتدەبێت، دەرگای پێ دادەخرێت، لەناوەکەیەوە دیارە، ئەم گاڵدانە، ئەو دەرگایەی وا دابخرێت بەهەزار مێرد ناکرێتەوە، بەهەردوو شێوەی ئاسۆیی و ستوونی دێتە پشتەوەی دەرگاکە.

26: چل مێرد: لەهەندێ شوێندا بەهەزارمێرد دەوترێت چل مێرد. واتە بە چل مێرد ناکرێتەوە.

27: وشکەکەلەک: دروستکردنی خانووبەرەیە بەبەردی لووس و ڕێک و نیمچە تاشراو، بەردەکان لەسەریەک بەبێ نەرمە دادەنرێت، شێوەی بەردەکەو وەستایی و زانایی دانانیان وا دەکات ئەم بەردانە توندو ڕێک و پتەو ڕاوەستێت، ئەوەی شایانی باسە، ئەم جۆرە خانووە چەند نهۆمەی بەو وشکەکەلەکە دەسازێت بەرگەی زۆر دەگرێت. ئەم شێوەیە لەهەورەمان باوە.

28: هەنوان: خانووبەرە.

29: لەڤەند: قامیش.

30: ئاژن: جۆرە دارێکە گەلاَو لقەکانی پاش دارەڕێ دادەنرێت.

31: خۆکە: خانووی سادەیە ئاژەلی تێدا بەخێودەکرێت، تەوێڵە.

32: زنج: تەوێڵەیە بە پووش و قوور دروستدەکرێت.

33: کادین: دروستکراوێکی سادە و پتەوە بۆ هەڵگرتنی کا، ئەوەش لە بارانی زستانا دەیپارێزێت.

24: عەمبار: دروستکراوێکی بچوکە بۆ هەڵگرتنی دانەوێڵە، بەتایبەتی گەنم و جۆ. دروستکراوەکە بناغەی لەسەر بەردی زەلامی بەردەزوورگ دادەمەزرێندرێت، ئەوەش لەبەر ئەوەیە تا زیندەوەرو مۆرانەی نەگاتێ، دەرەوەو ناوەوەی جوان و پوخت سواخدەدرێت، کون و پەنجەرەی هەیە بۆ بەکارهێنانی لەداکردن و دەرهێنانی دانەوێڵەکان، دروستکراوەکە تەنیا هەڵدەکەوێت.

25: تابوتە بەرد: بەردی پان و لووس و باریکە، بۆ ناشتنی مردوو بەکاردێت، زۆرجار لە گۆرستانەکان بەردی وا زۆر کەلەکە دەکرێت، کەسی وا هەیە بۆ خێرو چاکەیی خۆی دەیانکێشێتەوە.

26: بەردە کێڵ: بەردی تایبەتی کێلی گۆریشە، دیارە کەوا درێژو باریک و لووسە، وەک تابوتەبەرد لەسەر گۆرستانەکانا هەیە.

27: ئاهەک: قسڵ.

28: بەردی کارگەیی: بەردی تاشراوە بۆ دروستکردنی دیوار بەکاردێت.

29: داردێمەک: دای درێژو کورتە دەخرێتەناو دیوار، ئەوەش بۆ ئەوەیە تا دیوارەکە روونەچێت، داری گوێز بۆ داردێمەک باشە، لەدیواری وشکەلەک بەزۆری بەکاردێت.

30: کەڤر: بەرد.

31: بورجی بەلەک: بورجێکی کۆنی شوێنەواری سەردمی حکومی میرەکانی کوردستانی باکوورە.

32: لالش: پەرستگای یەزیدیەکانە، دەکەوێتە ناوچەی ئێسفنی و ئەتروش، لەبورجەکانی ئەو پەرستگایەدا هیمای بیناسازی نایاب هەیە.

33: چەرمۆک: یەکەمی گوندی ئاوەدانی کشتوکالی و نیشتەجێیە ناوچەکەیە، شوێنەواری دەکەوێتە دەڤەرەی چمچمال باکووری شاری کەرکووک.

34: هەزارمێردو شانەدەر: دوو ئەشکەوتی کوردستانی باشوورن، لە ناوچە شاخاوییە سەختەکانە، زۆر کەلوپەلی کۆنیان تێدا دۆزراوەتەوە.

35: کوندەلان: دروستکراوێکی سادەیە، لەناوەندی حەوشەی گەورەی ناوچە گەرمەکانی کوردەواری دروستدەکرێت، دوو نهۆمەو سەرەکەی سێبەر بۆ ئەو کوندە ئاوانە دەکات، تا خۆریان بەرنەکەوێت بە ساردی و فێنکی بمینێتەوە. زۆریش مێوەو سەوزەی لە ژێرەوەی دادەنرێت.

36: خەشیوو: ژووری زەخیرەیە.

37: قوتان: شوێنێکە بۆ هەڵگرتنی گۆزەو چەرەی ئاو.

38: هەرزالە: ئەستێرک: لەژووری خێزانە، بۆ هەڵگرتن و کۆکردنەوەی زەخیرەو کەلوپەلی ناوماڵ بەکاردێت.

کەندوو: دروستکراوێکە بۆ هەڵگرتنی ئاردو دانەوێڵە بەکاردێت، ئەوەش وەک 39:
ئەستێرک و کەندوو لەناو ژووری خێزانەدایە.
چاڵ : قۆرتێکی لوولی قوڵی بەرینە، دانەوێڵەی تێدا هەڵدەگیرێت، تا لە 40:
زیندەوەرو تەربوون بپارێزرێت، چاک سواخدەدرێت و سەری جوان دادەخرێت و
چواردەورەی بە کا دەگیرێت.
چاڵەبەفر: شوێنێکی قوڵە، لە زۆزانەکانا بەفری بۆ هاوین تێدا هەڵدەگیرێت 41:
سارداو: حەوزی ئاو خواردنەوەیە 42:
شەقرە: داری کورتە هەر 1,5 ـ 2 مەتر درێژ دەبێت، پاش دارەرێ دەخرێتە 43:
سەر کاریتەکان، جوان و بەرێز دادەنێرن. دار ئەسپینداری درێژو ئاسایی دوو
دارهەولێری تێدەبێت، سەرە باریکەکەی دار ئەسپیندار دەبێتە شەقرە، ئەوی تری
دەبێتە دارهەولێر، بۆیەش دارهەولێری پێدەڵێن، چونگە لەناوچەکانی خۆشناوەتی
کاریتەکانیان بۆ فرۆشتن بۆ شاری هەولێر هێناوەو هەر لەشارا ئەم دارانە رەواجی
زۆرتری هەبووە، واتە لەخانووەکانی سەربەکاریتەکانی شار بەکارهاتوون.
مارنج: ئەو ئامێرە دەستییە قووری ژوورەوەو دەرەوەی دیوارا لووس دەکات، 44:
بەکارەکەش وتراوە مارنجکردن.
ئاخوور: دروستکراوێکی درێژو باریکە ئالیکی بۆ وەڵسات لەناودا رووددەکرێت، لە 45:
قووردروستدەکرێت.
دلال: پردە کۆنەکەی ناو شاری زاخۆیە، لەبەردی زەلامی و پتەو دروستکراوە، بناغە 46:
و کەوانەکانی زۆر زیرەکانە دروستکراون، گوایە، لە رۆژی یەکەمی دروستکردنی پردەکە
بریاریاندابوو قوربانی بۆ بکەن، هەر کیژێکی بەوێی گوزربکات و ئاو بە گۆزە لەو
رووبارە بێنێت، لەژێر بناغەکەی دادەنێن، وا رێکەوتووە کیژی ناڤداری پاشای
ناوچەکە، دلالخان هاتووە، ئەوانیش لەسەر بریارەکەی خۆیان و بەرەزامەندی پاشاوە
ئەویان کردووە بە بناغەی پردەکە و ناوەکەی لە ناوی ئەو کیژە پاشایە نازدارەوە هاتووە.
پردەکە بە خۆراگری و جوانی ماوەتەوە و بۆ پیادە بەکارێت.
گوفەک: زبڵدانی گوندەکانەو سالانە کوورەچییەکان بەبارو دواییش بە لۆری 47:
زبڵەکانیان بەسەبەتان بۆ سوتاندن و تێکەڵکردنی بەقوورە بەجەرگەکەی کوورەکانیان
کۆیاندەکردەوە.
هەزاربر: ئەو کرێکارە زاناو لێزانەی کوورەکانی کەرپووچە، بەهەزارو بە کرێ 48:
خشتی دەبری، واتە بە رۆژانە کاری نەکردووە، بەهەزار خشتی بریوە. لە برین و
ئامادەکردنی خشت بۆ سوتاندن و سازکردنی زۆر کارامە و لێهاتووبون.
سپیترک: قاڵدرمە 49:
خەسارە: داری ناوەندی دارە رێیە 50:
بەرسڤک: هەیوان 51:

52: مێردرەوە: ستارەیەو لەهەندێ شوێندا پاردەو بەیتونەشە.
53: دێچرو: داری مازوو، یان داری بەروو لقی بۆ هەڵگرتنی چرو بەکارهاتووە، ئەو دارانە بە هیچ شێوەیەک نابڕێتەوە، هەر بۆ ئەم مەبەستە زۆر جوان پارێزگاری کراوە، هەر ماڵێکی ئاژەڵدار دێچروی تایبەتی خۆیان هەبووە، ئەوەی وەڵساتی زۆرتر هەبووە لەیەک و دوو دێچروی زۆرتر هەبووە.
54: سەرشۆرک: گەرماوی خێزانە.
55: نادین: شوێنی خواردن ئامادەکردنە.
56: چاوە: ژوور.
57: بەردی سیلە: بەردی تایبەتیە لە گۆشەی ریزەکانی دروستکردن بەکاردێت، ریزی ئەستونی و ئاسۆیی بەیەکتری دەبەستێتەوە.
58: شادار: داری گەورەی دارەرێیە.
59: هەزارە: داری گەورەو قایمە بۆ هەڵگرتن کاریتەی شکاو بەکاریێت، بەهێزی چەند مرۆڤێکی بەهێز بارەکە بەرزدەکرێتەوە، واتە هێزو باری هەزار مرۆڤە.
60: هۆدە: ژووۆ.
61: دیوارخان: دیوەخان.
62: گورگە: سواندە.
63: سەربانەکە: ئەو کارمەندەیە، واتە ئەو وەستایە ئاستی پڕکردنی خۆڵ لەسەربانەکە رادەگرێت، هەر لە سەربانەکە دەمینێتەوە تا خۆڵەبانەکە تەواو دەبێت.